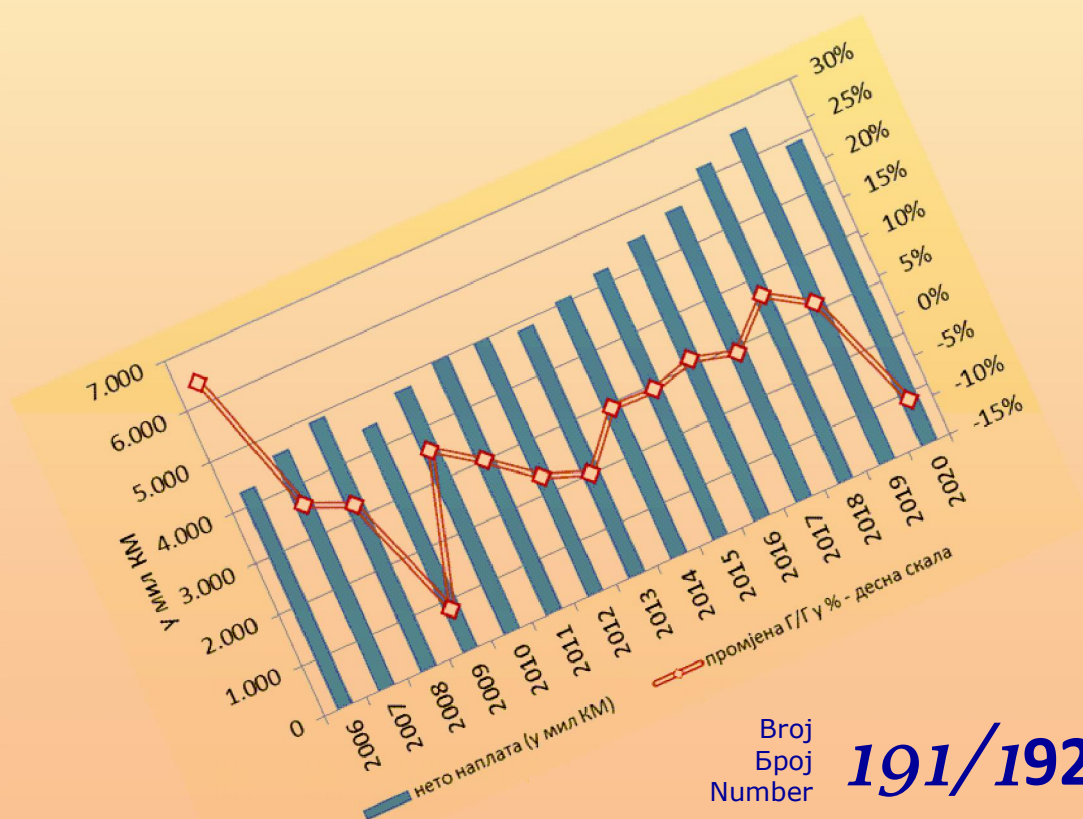

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

Broj
Број
Number

191/192

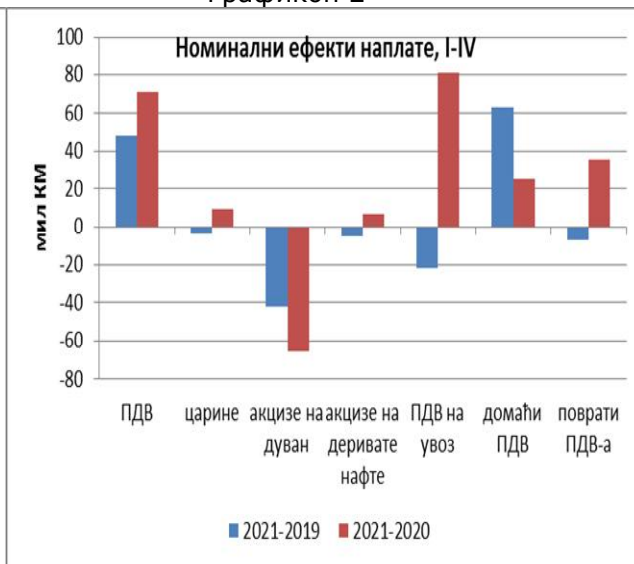
У фокусу...

Према прелиминарном извјештају о готовинском току наплата нето индиректних пореза у априлу 2021. била је већа за 104,4 мил КМ, односно за чак 24,9% у односу на исти мјесец 2020., док је на нивоу периода јануар-април 2021. остварен суфицит од 34,9 мил КМ, што представља раст од 1,8% у односу на прва четири мјесеца 2020. Ипак, да би се закључило да ли је наплата индиректних пореза на путу опоравка потребно ју је упоредити са наплатом у 2019. години, прије појаве пандемије, што је, уједно, била и рекордна од оснивања УИО. У поређењу са априлом 2019. наплата индиректних пореза у априлу 2021. била је мања за 2,8%, док је у поређењу са прва четири мјесеца рекордне 2019. кумулативна наплата била мања за 1%. Номинална наплата бруто и нето ПДВ-а остварена за четири мјесеца 2021. у односу на номиналну наплату у претходним годинама у истом периоду представља рекордну наплату од увођења ПДВ-а (Графикон 1). Декомпозиција номиналне бруто наплате показује да је у поређењу са 2019. домаћи ПДВ-е и ниже исплате поврата ПДВ-а фактори раста нето ПДВ-а, док је наплата ПДВ-а на увоз (као и наплата прихода од царина) мања него у 2019. (Графикон 2).

Графикон 1

Графикон 2

И поред раста у 2021. наплата акциза на деривате нафте и даље је испод рекордне 2019. године. Изгледа парадоксално да су губици прихода од акциза на дуванске прерађевине већи у односу на 2020, него у односу на 2019. Међутим, приликом анализирања наплате акциза на дуванске прерађевине треба имати у виду високу статистичку основицу за поређење у прва четири мјесеца 2020. (вид. Билтен 189/190), која је, чак и у вријеме појаве пандемије, била виша од основице из истог периода 2019.

др Динка Антић
шеф Одјељења

Садржај:

Пројекције прихода од индиректних пореза за период 2021-2024

2

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник

лектор : Дарија Комленовић, проф. англистике

ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА ЗА ПЕРИОД 2021-2024**Сажетак**

Пандемија новог вируса узроковала је здравствене и економске шокове широм свијета

Према подацима Свјетске здравствене организације, до 4. априла 2021. године је 130,5 милиона људи у свијету евидентирано са заразом новим вирусом корона, са 2,8 милиона смртних исхода. У Европи је до истог датума заражено 45,9 мил људи. Криза узрокована пандемијом коронавируса је доста другачија од претходних криза са којима су се економије сусретале. Као у случају ратова или политичких криза постоји огромна неизвјесност у погледу трајања и интензитета шока узрокованог пандемијом. Поред тога, економска политика има доста другачију улогу у тренутним условима него у претходним кризама. У „нормалним“ кризама се економским политиком настоји у што бржем року стимулисати агрегатна тражња. У садашњем случају је криза у многоме узрокована пријекно потребним мјерама заштите. Велики број земаља је провео мјере како би се зауставило ширење вируса у виду затварања граница, затварања школа и вртића, карантина, изолације, ограничавања путовања, мјера социјалног дистанцирања и др. Са друге стране, владе такође предузимају мјере очувања економије, као што су пореске олакшице, мјере очувања радних мјеста и др. Огромна неизвјесност у економији због пандемије довела је до одлагања инвестиција у привреди. Са друге стране дошло је до смањења приватне потрошње због мјера заштите од ширења вируса, те због губитка радних мјеста или раста штедње усљед предострожности због повећане могућности таквог исхода.

Пандемије коронавируса довела је до пада глобалне економије и економије ЕУ у 2020. години. Процијењена стопа реалног пада БиХ економије у 2020. години износи 4,1% (ДЕП, март 2021).

Пандемија коронавируса довела је до пада глобалне економије у 2020. години. У посљедним пројекцијама ЕК (зимске пројекције из 2021) предвиђала се реална стопа раста БДП-а у ЕУ и Еурозони у 2020. години од -6,3% и -6,8%, респективно. У истом документу је такође процијењена негативна реална стопа раста свјетске економије (искључујући ЕУ) у износу од -3,4%. Посљедње пројекције ММФ-а које датирају из априла 2021. године такође предвиђају негативну стопу раста свјетске економије у 2020. години, и то у износу од -3,3%. Што се тиче њихових прогноза за Еурозону, пројекција реалног раста БДП-а за 2020. износила је -6,6%. Према пројекцијама Дирекције за економско планирање (ДЕП) из марта 2021. године, у Босни и Херцеговини је БДП у 2020. години пао за 4,1%, у реалном смислу. Посљедични пад прихода од индиректних пореза у БиХ износио је чак 9,3% у односу на приходе из претходне године.

ДЕП процијењује реални раст БДП у Босни и Херцеговини од 2,3% у 2021. у односу на претходну годину

Дирекција за економско планирање БиХ процијењује да ће неизвјесност узрокована погоршањем епидемиолошке ситуације пролонгирати очекивани процес економске стабилизације и опоравка у другу половину 2021. године. У ДЕП-овом документу из марта 2021. године се наводи да је стабилизација условљена ефикаснијим дјеловањем у борби против пандемије коронавируса, материјализацијом претпоставки економских кретања у окружењу и учинковитијим дјеловањем надлежних институција у процесу креирања и имплементације економских политика у Босни и Херцеговини, те да се, имајући у виду све наведене околности и

ефекат ниске основице из претходне године, у Босни и Херцеговини на крају 2021. године може очекивати реални раст БДП од 2,3% у односу на претходну годину.

На нивоу првог квартала 2021 остварен је пад наплате индиректних пореза од 4,5%

У првом кварталу 2021. је остварен пад наплате индиректних пореза од 4,5%. Имајући у виду да је нето наплата индиректних пореза у марту достигла наплату из марта 2020., као и високе стопе раста увоза и извоза, може се закључити да се економија и потрошња у БиХ полако опорављају. На то указује и све мањи дефицит по врстама прихода у односу на наплату у 2020. Губици прихода за три мјесеца су минимални: ПДВ-а -9,7 мил КМ, царина -2,1 мил КМ и путарине -4,3 мил КМ. Забрињава наплата акциза, која је за 61,1 мил КМ мања него у првом кварталу 2020. При томе, за разлику од осталих врста прихода, које су под снажним утицајем макроекономских фактора - кретања економије, увоза, извоза, потрошње, кретање наплате акциза на дуванске прерађевине је великим дијелом под утицајем екстерних фактора, попут пословних политика дуванских компанија (нпр. цјеновна политика), пандемије и уведених ограничења при уносу у ЕУ.

ОМА процјењује стопу раста прихода од индиректних пореза у 2021. години у износу од 2,1%, те стабилне стопе раста у наредном периоду

Приликом израде пројекција прихода за 2021. годину не може се ослонити на сезонску шему наплате прихода, с обзиром да је она изашла из свих ранијих оквира због ефеката коронавируса у претходној и текућој години. Према пројекцијама ДЕП-а, опоравак економије се очекује у другој половини године, и то под условима остварења претпоставки у погледу материјализације економских кретања у окружењу и имплементације мјера у земљи. Имајући у виду све наведене специфичности пројектована стопа раста прихода од индиректних пореза за 2021. годину износи 2,1%. Пројектоване стопе раста прихода од индиректних пореза за 2022., 2023., и 2024. годину износе 3,4%, 3,5% и 4,4%, респективно.

Постоје високи ризици за остварење пројекција прихода од индиректних пореза

Имајући у виду огромне непознанице у тренутку израде пројекција о јачини и трајању шока узрокованог пандемијом вируса корона истичемо да постоје значајни ризици за остварење пројекција прихода од индиректних пореза, при чему преовладавају ризици лошијег исхода. Остварење пројектованог нивоа прихода од индиректних пореза подложно је свим ризицима за остварење пројектованих макроекономских показатеља (ДЕП) као и ризицима који се односе на саму наплату прихода од индиректних пореза и борбу против сиве економије.

Програмски сценарио (Поглавље II) даје оквирну процјену ефеката измјена Закона о акцизама (усвојених од УО УИО) на наплату индиректних пореза

За разлику од основног сценарија пројекција прихода од индиректних пореза које се заснивају на претпоставци да неће бити измјена у политикама у области индиректног опорезивања, програмски сценарио пројекција заснива се на претпоставци да ће доћи до измјене акцизне политике у погледу прописаних рокова плаћања акциза на дуван. У законској процедури је промјена режима наплате акциза на увозне дуванске прерађевине која подразумијева наплату при увозу дуванских прерађевина умјесто у моменту преузимања акцизних маркица. Према пројекцијама ОМА из програмског сценарија (Поглавље II), прелазак са старог на нови режим наплате проузроковао би велике једнократне губитке прихода од акциза.

I ОСНОВНИ СЦЕНАРИО ПРОЈЕКЦИЈА ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА

1. Основе и претпоставке пројекција прихода од индиректних пореза из основног сценарија

Пројекције индиректних пореза темеље се на пројекцијама макроекономских показатеља ДЕП-а из марта 2021. године, а узимају у обзир трендове наплате индиректних пореза, те текуће владине политике у области индиректног опорезивања (основни или *baseline* сценарио).

1.1. Пројекције макроекономских показатеља, ДЕП, март 2021

У Табели 1. представљене су посљедње пројекције Дирекције за економско планирање БиХ (ДЕП, март 2021) номиналног и реалног раста БДП-а за период 2020-2024. Пошто у вријеме израде ДЕП-ових пројекција из марта 2021. нису објављени званични подаци Агенције за статистику БиХ за 2020. годину за бруто друштвени производ Босне и Херцеговине, ДЕП је прогнозирао БДП за 2020 (пројектована стопа раста БДП-а износи -4,1%, у реалном смислу).

Табела 1. Пројекција раста БДП-а, ДЕП, март 2021

Пројектована стопа раста БДП-а	званични подаци	пројекције				
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Номинални раст	4,8	-3,7	3,1	4,7	4,5	5,5
Реални раст	2,9	-4,1	2,3	3,1	3,3	3,6

Извор: ДЕП, март 2021

1.1.1. Пројекције за 2021. годину

ДЕП процјењује да ће неизвјесност узрокована погоршањем епидемиолошке ситуације пролонгирати очекивани процес економске стабилизације и опоравка у другу половину 2021. године. У тексту њихових пројекција се наводи да је стабилизација условљена ефикаснијим дјеловањем у борби против пандемије коронавируса, материјализацијом претпоставки економских кретања у окружењу и ефикаснијем дјеловањем надлежних институција у процесу креирања и имплементације економских политика у Босни и Херцеговини, те да се, имајући у виду све наведене околности и ефекат ниске основице из претходне године, **у Босни и Херцеговини на крају 2021. године може очекивати реални раст БДП од 2,3% у односу на претходну годину**. Према истим пројекцијама се очекује да би, услед побољшања привредне активности у главним трговинским партнерима и јачању извозне тражње, Босна и Херцеговина на крају 2021. године могла остварити реални раст укупног извоза од 4,7%, док очекивани реални раст увоза у 2021. години износи 3%. Под претпоставком стабилизације производње и постепеног опоравка запослености, те повећања прилива дознака грађана из иностранства, реални раст приватне потрошње би требао износити око 2%. Такође се наводи да би наставак подршке здравству и привреди у борби са пандемијом могао довести до повећања јавне потрошње од минимално 1,3% у 2021.

1.1.2. Пројекције за период 2022-2024

Кључно упориште за ДЕП-ове пројекције економских кретања у Босни и Херцеговини у периоду 2022-2024 представљају предвиђена кретања привредне активности у екстерном окружења (ДЕП се позива на пројекције референтних међународних институција), као и допринос интерних динамика у креирању економског раста. У ДЕП-овом документу из марта

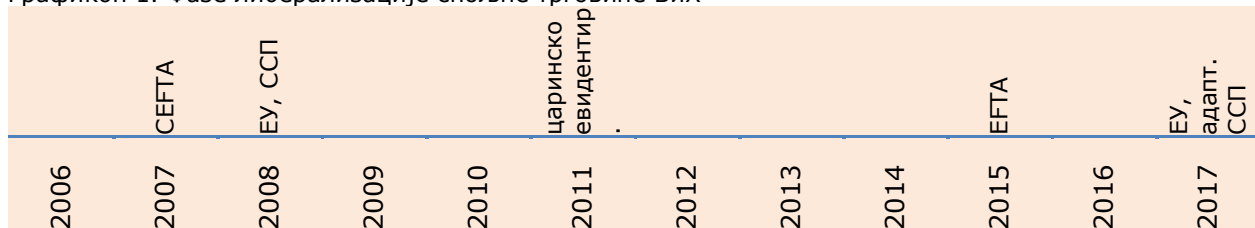

2021. се наводи да, осим предуслова побољшања у вањском окружењу, јако битан услов за опоравак економског раста у земљи током средњорочног периода представља и институционални капацитет земље у провођењу структуралних реформи. Под претпоставком материјализације наведених околности, према пројекцијама ДЕП-а у периоду 2022-2024 у Босни и Херцеговини се очекује нешто снажнији економски опоравак са просјечном стопом реалног економског раста од преко 3% на годишњем нивоу (Табела 1).

1.2. Текуће политике у области индиректног опорезивања

Обавезе и систем плаћања ПДВ-а регулишу се Законом о порезу на додату вриједност ("Службени гласник БиХ", бр. 9/05, 35/05, 100/08 и 33/17). Политика акциза регулисана је Законом о акцизама у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 49/09, 49/14, 60/14 и 91/17). Политика акциза на дуван у 2021. години утврђена је Законом о акцизама и Одлуком¹ Управног одбора УИО. Будући да је законски плафон укупне акцизе на цигарете од 176 КМ/1000 цигарета достигнут за све цјеновне категорије цигарета у 2019. години окончана је хармонизација са стандардима ЕУ у сфери опорезивања цигарета, док се на опорезивање резаног дувана примјењује политика према измјенама Закона из 2014. године.² Законом³ о царинској политици у Босни и Херцеговини уређују се основни елементи царинске политике, те општа правила и поступци који се примјењују на робу која се уноси и износи из царинског подручја Босне и Херцеговине.

Графикон 1. Фазе либерализације спољне трговине БиХ

Извор: Антић, Д. „Либерализација спољне трговине БиХ (2007-2017): импликације и компаративна анализа“, ОМА Билтен 152/153, март/април 2018, www.oma.uino.gov.ba.

1.3. Трендови наплате индиректних пореза

Прикупљени приходи од индиректних пореза су, након дугорочног тренда раста,⁴ пали у 2020. години услед ефеката пандемије коронавируса. У 2006. години је прикупљено 4,12 млрд КМ нето прихода од индиректних пореза на ЈР УИО, а у 2019. години је износ нето наплаћених прихода увећан за чак 58,7% (6,54 млрд КМ) у односу на 2006. годину.⁵

¹Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2021. годину (Службени гласник БиХ бр. 78/20).

²Нова политика је у примјени од 01.08.2014. (Измјене Закона о акцизама у БиХ „Службени гласник БиХ“ бр. 49/14)

³Нови Закон о царинској политици ("Службени гласник БиХ" бр. 58/15) примјењиваће се од 1.7.2021. године ("Службени гласник БиХ" бр. 21/20), а до тог датума се примјењује стари Закон о царинској политици ("Службени гласник БиХ" бр. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 и 76/11). Изузетак је члан 207. новог Закона који се примјењује од 25.04.2018.г.

⁴ У скоро свим годинама од оснивања УИО до 2019. године забиљежен је раст прикупљених прихода на ЈР УИО. Изузеци су били „кризна“ 2009. година када је остварен снажан пад прихода од 9,9%, те стагнација и блажи пад прихода у 2012. и 2013. години, респективно (Графикон 2).

⁵ Треба напоменути да ови износи не укључују заостале уплате индиректних пореза на рачуне ентитета, који су у почетним годинама након увођења ПДВ-а били значајнији.

Графикон 2. Нето приходи од индиректних пореза на ЈР УИО, 2006-2020

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Удио индиректних пореза са ЈР УИО у БДП-у је варирао протеклих година (Табела 2). Након пада овог удјела са 18,7% у 2008. години на 17,0% у кризној 2009. години, у периоду од 2010. до 2019. године се кретао у распону између 17,3% (2013) и 18,5% (2011). Процјењује се да је у 2020. години опао на 17,2%.⁶ Удио индиректних пореза са ЈР УИО у укупној потрошњи је такође варирао, а од 2014. до 2019. године имао је непрекидни тренд раста. У 2019. години је износио 19,6%. Процјењује се да је у 2020. години опао на 18,2%.

Табела 2. Удио прихода од индиректних пореза са ЈР УИО у БДП-у и укупној потрошњи

(у %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 пр
БДП	19,5	19,7	18,7	17,0	18,4	18,5	18,0	17,3	17,8	17,6	17,8	17,6	18,2	18,2	17,2
потрошња	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,5	19,6	18,2

Извор: Калкулација на основу података УИО и Агенције за статистику БиХ⁷ и пројекције ДЕП-а (БДП за 2020)⁸

1.3.1. Наплата у 2020. години

У 2020. години је бруто наплата индиректних пореза била мања за 757,1 мил КМ, односно за 9,5% у односу на 2019, док су исплате поврата биле мање за 145,7 мил КМ. Због смањених исплата поврата пад нето прихода од индиректних пореза је знатно мањи него кад се ради о бруто приходима и износио је 611,4 мил КМ, што представља пад нето наплате од 9,3% у односу на 2019. Наплата прихода у 2020. обиљежена је ефектима пандемије вируса корона. Преглед наплате прихода по мјесецима указује на дивергентне трендове узроковане дјеловањем вируса корона на економију и потрошњу грађана. У прва три мјесеца забиљежен је раст бруто прихода и минималне осцилације код исплата поврата, да би, након затварања граница и економије због ширења вируса корона, био остварен снажан пад бруто наплате, који је мањим дијелом ублажен смањењем исплата поврата. Одређено побољшање у јуну и јулу анулирано је у остатку године, углавном захваљујући паду бруто наплате.

⁶ Подаци за 2020. годину су пројекције, с обзиром да још нису објављени званични подаци макроекономских показатеља од стране БХАС, него су кориштене пројекције ДЕП-а.

⁷ БДП према расходовном принципу, Агенција за статистику БиХ, фебруар 2021.

⁸ ДЕП, пројекције из марта 2021.

Коронавирус се појавио у БиХ почетком марта, а значајније рестриктивне мјере власти БиХ су увеле крајем тог мјесеца. У првом кварталу кретање наплате прихода од индиректних пореза још увијек је било под утицајем наставка позитивних кретања у економији у БиХ из 2019. године. Из тог разлога у првом кварталу остварен је раст нето наплате индиректних пореза од 4,4%. Увођење рестриктивних мјера на границама, затварање одређених дјелатности, те ограничавање кретања становништва донијели су пад увоза и потрошње, поготово због немогућности доласка нерезидената (дијаспоре, туриста, особа у транзиту и пограничном појасу), што је резултовало падом нето наплате у другом кварталу од 20,1%. Иако се очекивало да ће у љетним мјесецима доћи до релаксирања мјера у погледу уласка и изласка из земље до тога није дошло, како у земљама ЕУ и у окружењу, тако и од стране БиХ, што је резултовало падом нето наплате у трећем кварталу од 12,7%. Одређено попуштање мјера и забрана од стране БиХ у четвртом кварталу донијело је слабији опоравак потрошње, што се одразило мањим падом прихода у односу на претходне кварталне у висини од 8,1%.

У цјелини, величину размјере утицаја коронавируса на наплату индиректних пореза показује чињеница да је номинална нето наплата у 2020. била тек нешто виша у односу на наплату у 2017. години. Међутим, треба имати у виду позитивне ефекте у првом кварталу 2020. који су ублажили пад прихода, тако да се тек искључивањем првог квартала могу сагледати праве размјере дјеловања коронавируса у 2020. У периоду април - децембар 2020. нето наплата индиректних пореза је у поређењу са истим периодом 2019., 2018. и 2017. године била мања за 13,5%, 9,5% и 2,4% респективно.⁹

1.3.2. Наплата у периоду јануар – март 2021.г.

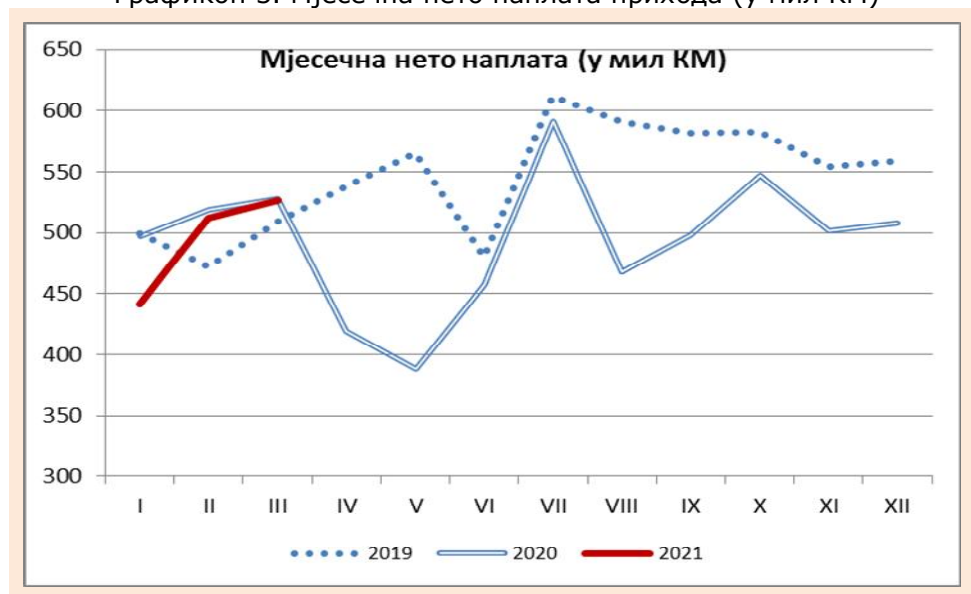
Укупна наплата

Значајнији негативни ефекти COVID-19 вируса на наплату прихода од индиректних пореза су забиљежени од априла 2020., након увођења рестриктивних мјера од стране власти БиХ и ЕУ којима је ограничен увоз добара из Кине и азијских земаља, као и кретање особа унутар и између држава. Имајући то у виду наплата прихода у прва два мјесеца 2020. године одражава трендове из претходних неколико година које је окарактерисао стабилан раст индиректних пореза. Од априла 2020. наплата прихода од индиректних пореза је константно у негативној зони раста (Графикон 3), а негативни трендови су настављени и у првим мјесецима 2021. године.

⁹ Више о наплати прихода од индиректних пореза у 2020. години у ОМА билтену бр. 187-188, јануар/фебруар 2021. године, www.oma.uino.gov.ba

Графикон 3. Мјесечна нето наплата прихода (у мил КМ)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

У јануару је забиљежен пад нето прихода од 11,1%, а у фебруару 3%. С обзиром на вишу статистичку основицу за поређење са првим кварталом 2020. мањи пад прихода у фебруару 2021. могао се сматрати првим сигналом опоравка прихода. Позитивни трендови у наплати настављени су и у марту 2021. Према прелиминарном извјештају УИО о готовинском току у марту 2021. наплата нето прихода од индиректних пореза је била на нивоу наплате оствареној у истом мјесецу 2020. (Графикон 3).

Позитивни трендови у марту су побољшали кумулативну наплату индиректних пореза у првом кварталу 2021. Према прелиминарном извјештају УИО бруто наплата је у наведеном периоду била мања за 58,9 мил КМ, док су исплате поврата биле веће за 10,5 мил КМ. У коначници, у првом кварталу 2021.г. нето наплата индиректних пореза је била мања за 69,4 мил КМ у односу на исти квартал 2020., што представља пад од 4,5%.

Графикон 4. Промјене у наплати индиректних пореза (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Преглед кварталних трендова указује на опоравак наплате индиректних пореза, иако су стопе и даље у негативној зони раста (Графикон 4). У претходној години позитивни квартални раст је остварен само у првом кварталу, а појавом пандемије COVID-19 вируса већ у другом кварталу је забиљежен пад од -20,1%. Попуштањем рестриктивних мјера средином године у трећем кварталу пад прихода је износио -12,7%. Постепен опоравак економије у БиХ резултовао је нижим падом прихода у четвртм кварталу у односу на претходна два квартала од -8,1%, да би већ у првом кварталу 2021. пад био преполовљен на -4,5% (Графикон 4). При томе треба имати у виду и високу статистичку основицу за поређење наплате прихода у првом кварталу 2021.г. са истим кварталом 2020. која је повећала пад наплате.

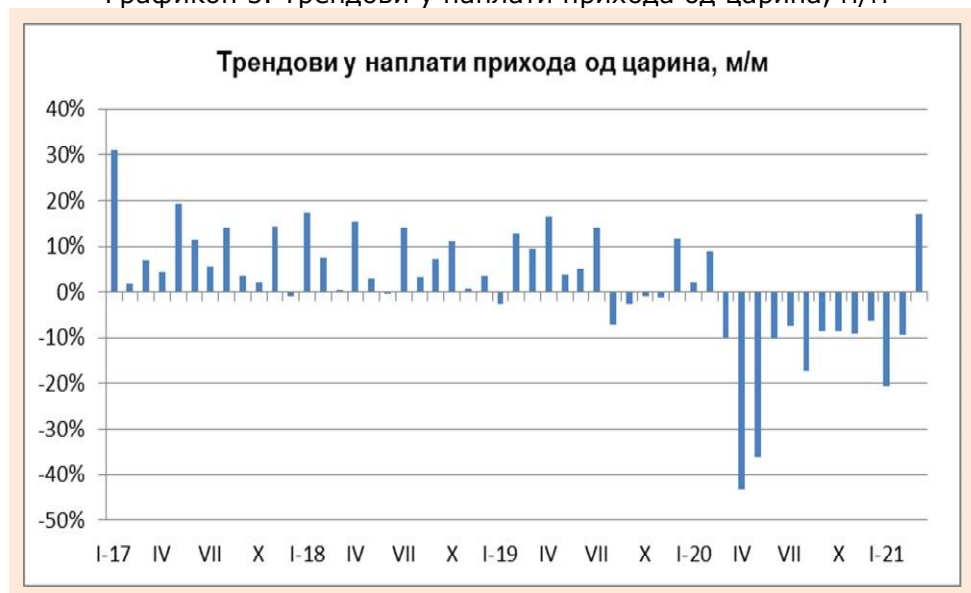
Трендови по врстама прихода

Из анализе по врстама прихода искључени су неусклађени приходи, код којих у ИТ систему УИО није усклађена уплата прихода са пријавом/декларацијом. Према прелиминарном извјештају УИО у првом кварталу 2021. евидентирано је 16,3 мил КМ неусклађених прихода.

Царине

Негативни трендови у наплати прихода од царина из 2020. године настављени су и у прва два мјесеца у 2021. У јануару 2021. забиљежен је пад прихода од царина од -20,7%, а у фебруару -9,4%. Међутим, преокрет је наступио у марту 2021., када је остварен раст прихода од царина од чак 17,2%, што је посљедица снажног раста увоза у марту од 19,1%¹⁰ (Графикон 5). Наплата прихода од царина детерминисана је кретањем увоза роба из ЕУ у дијелу који је под режимом царина и увоза роба из трећих земаља. Раст увоза у 2021., будући да одражава растуће потребе мале и отворене економије, попут БиХ, као и потрошњу грађана која се не може задовољити на домаћем тржишту, представља сигнал опоравка економије у БиХ.

Графикон 5. Трендови у наплати прихода од царина, м/м

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Снажан опоравак наплате прихода од царина у марту је значајно побољшао кумулативну наплату. У првом кварталу забиљежен је пад прихода од царина од -3% у односу на исти

¹⁰ Извор: УИО.

квартал 2020., што представља најмањи квартални пад у посљедњих годину дана од појаве пандемије (Графикон 6).

Графикон 6. Кварталне промјене у наплати царина (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

ПДВ

Први скромни сигнали опоравка наплате бруто ПДВ-а, након дужег периода негативних трендова узрокованих пандемијом COVID-19 вируса, забиљежени су већ у фебруару 2021., да би у марту био остварен раст од 5,7% (Графикон 7). Номинално, наплата бруто ПДВ-а у првом кварталу 2021. године је достигла наплату из првог квартала 2020. године.

Графикон 7. Трендови у наплати бруто ПДВ-а, м/м

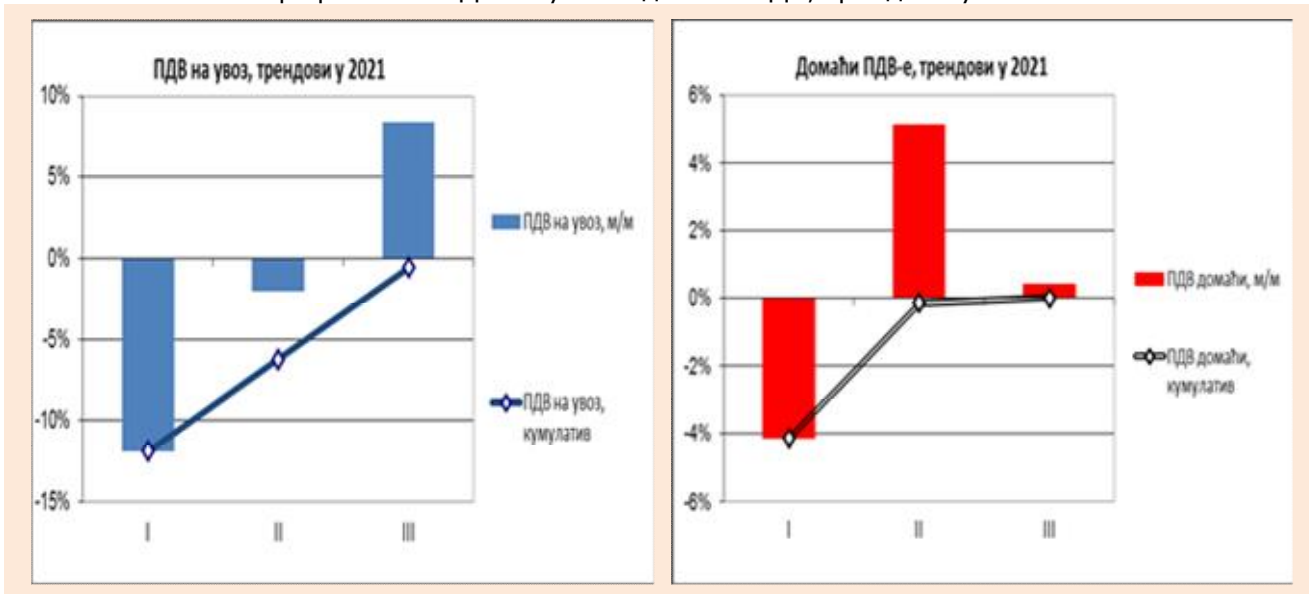

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Позитивни трендови у наплати бруто ПДВ-а у првом кварталу 2021. резултат су опоравка ПДВ-а на увоз. У марту 2021. остварен је раст ове компоненте бруто ПДВ-а од 8,4%

(Графикон 8, лијево), док је раст домаћег ПДВ-а био далеко скромнији, свега 0,4% (Графикон 8, десно). Након коначног усклађивања неусклађених прихода може се очекивати и нешто виши раст домаћег ПДВ-а, будући да се значајан дио неусклађених прихода односи на уплате/пријаве ПДВ-а.

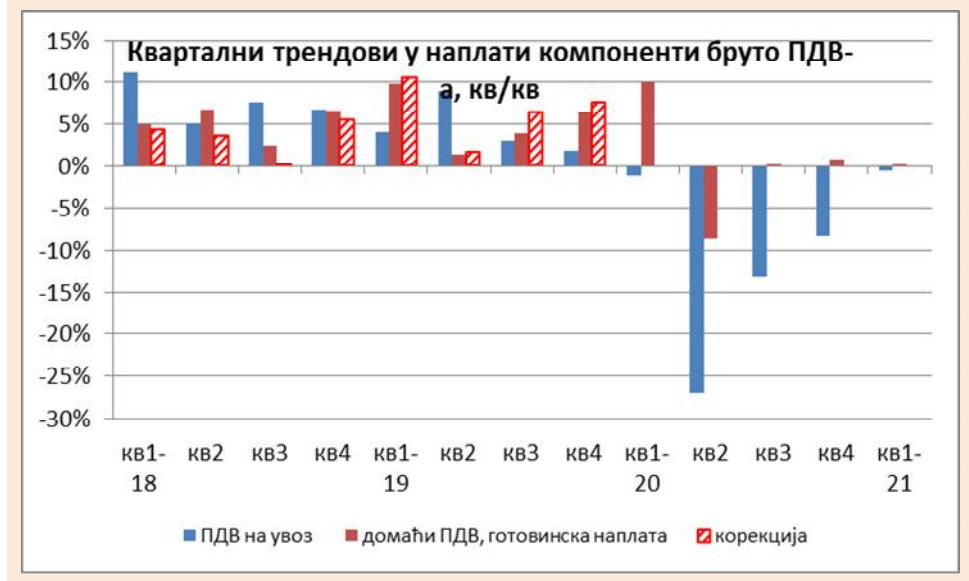
Графикон 8. ПДВ на увоз и домаћи ПДВ, трендови у 2021

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Квартално поређење компоненти бруто ПДВ-а указује на рапидан опоравак ПДВ-а на увоз, као посљедице раста увоза посљедњих неколико мјесеци, посматрано у односу на дубиозе у 2020. (Графикон 9). С друге стране, кварталне стопе раста домаћег ПДВ-а су прилично стабилне у посљедња три квартала, у распону од нултог раста до скромних +0,8%. Може се закључити да опорезива потрошња грађана није била погођена појавом пандемије, чак је остварен и скроман раст, који би могао и бити већи након коначног усклађивања прихода за први квартал 2021. С обзиром на околности вјероватно је дошло само до промјене структуре потрошње, а да је, с обзиром на пад економије и запослености, потрошња финансирана из других извора, осим дохотка.

Графикон 9. Квартални трендови у наплати компоненти бруто ПДВ-а (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Графикон 10. Поврати ПДВ-а (м/м)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Поређење исплате поврата ПДВ-а у првом кварталу у 2021.г. са 2020. указује на смањење поврата обвезницима од 2,3% или 7 мил КМ, док је поврата међународним пројектима исплаћено 13,8 мил КМ више него у истом периоду 2020. Преглед мјесечних исплата поврата указује на нагло повећање исплата поврата у фебруару 2021. (Графикон 10), што се може повезати са снажним растом извоза у децембру 2020. од 14,8%¹¹.

Главни генератори поврата ПДВ-а су извоз, увоз и инвестиције. С обзиром на раст увоза и извоза у марту 2021.¹² у априлу и мају 2021. се могу очекивати повећане исплате поврата

¹¹ Извор: Агенција за статистику БиХ.

¹² Према подацима УИО у марту 2021. је остварен раст извоза од 35,3%.

ПДВ-а¹³. Раст извоза, иако се сматра значајним фактором опоравка економије, у први мах има неутралан ефекат по наплату нето ПДВ-а и укупних нето индиректних пореза, јер се укупан ПДВ-а плаћен у прометном ланцу до извоза на крају враћа извознику путем поврата. Тиме се *de facto* анулира наплаћени ПДВ из претходних фаза промета. Међутим, раст извоза покреће раст домаће производње, запослености и дохотка, те се може очекивати и раст потрошње, а тиме и наплате индиректних пореза у наредним мјесецима, уколико се позитиван тренд извоза настави у наредним мјесецима 2021. године.

Преглед кварталних трендова исплате поврата ПДВ-а показује да је, након пада који је забиљежен у цијелој 2020. години, у првом кварталу 2021. остварен раст од 1,4% у односу на први квартал 2020. (Графикон 11). Истовремено је просјечна стопа издвајања из бруто ПДВ-а за исплату поврата у првом кварталу 2021. била већа за 0,5 п.п. у односу на исти квартал 2020.

Графикон 11. Кварталне промјене у исплатама поврата ПДВ-а (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Раст исплата поврата у прва два мјесеца 2021. негативно је дјеловао на наплату нето ПДВ-а, тако да је пад нето наплате био већи од пада бруто наплате. Међутим, након седам мјесеци негативног раста смањене исплате поврата у марту, уз снажан раст бруто наплате, резултовале су високом стопом раста нето ПДВ-а од 8,6% (Графикон 12).

¹³ Потребно је имати у виду законске рокове исплате поврата претежним извозницима и осталим обвезницима, најдаље два мјесеца након подношења ПДВ-е пријаве

Графикон 12. Трендови у наплати нето ПДВ-а (м/м)

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун ОМА

Позитивни трендови у марту ипак нису били довољни да би се остварио позитиван раст нето ПДВ-а на нивоу квартала, те је забиљежен пад од 1% у односу на први квартал 2020. (Графикон 13). Из прегледа кварталних трендова у наплати нето ПДВ-а може се уочити знатан опоравак у наплати нето ПДВ-а и поред чињенице да је још увијек у негативној зони раста. Међутим, након коначног усклађивања неусклађених прихода може се очекивати да ће наплата нето ПДВ-а у првом кварталу 2021. достићи наплату из истог квартала 2020. године.

Графикон 13. Кварталне промјене у наплати ПДВ-а (кв/кв)

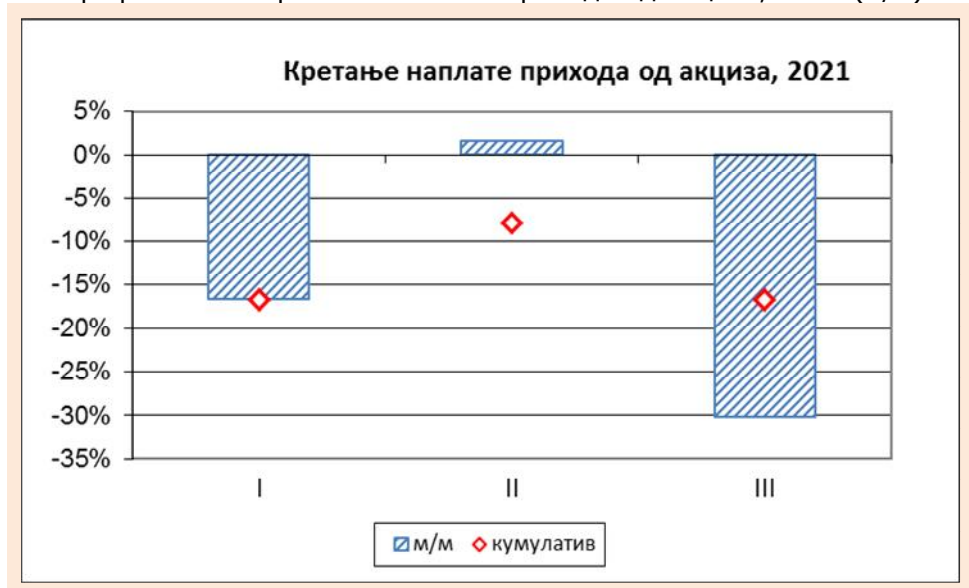
Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун ОМА

Акцизе и путарина

За разлику од прихода од ПДВ-а и царина наплата прихода од акциза у првом кварталу 2021. и даље задржава негативни тренд из 2020. године. Иако је у фебруару 2021. забиљежен раст

наплате акциза од 1,4%, први пут након десет мјесеци, у марту је остварен огроман пад од 30% (Графикон 14). Главни разлог високог пада наплате акциза је екстремно висока статистичка основица у првом кварталу 2020. године. Појавом коронавируса дуванске компаније нису ревидирале пословне планове, што је резултовало повећањем количина акцизних маркица и, посљедично, већим уплатама акциза у марту 2020¹⁴.

Графикон 14. Кретање наплате прихода од акциза, 2021 (м/м)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Квартални преглед показује континуирани негативни тренд у наплати акциза у посљедња четири квартала (Графикон 15). Огроман пад прихода акциза у марту 2021. погоршао је кумулативне трендове, те је на нивоу квартала забиљежен пад наплате од -16,7% (Графикон 15).

Графикон 15. Укупне акцизе (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

¹⁴ У првом кварталу 2020. наплаћено је 32% укупно наплаћених акциза на дуванске прерађевине у 2020., што је за 10 п.п. изнад просјечног удјела првог квартала у годишњој наплати акциза у периоду 2005-2019.

С обзиром да је политика опорезивања цигарета непромијењена од 2019. године важан фактор наплате прихода од акциза постаје пословна политика малобројних великих дуванских компанија, у погледу количина и динамике преузимања акцизних маркица, те ценовна политика, која се огледала у повећању малопродајних цијена најјефтинијих категорија цигарета у 2020. и 2021.¹⁵. Осим цијена, на огорман пад потрошње цигарета нерезидената (дијаспора, туристи, особе у транзиту, особе у пограничном појасу) дјеловале су рестрикције у кретању грађана између земаља, које су уведене у вријеме пандемије COVID-19 вируса. Остали фактори пада потрошње дуванских прерађевина у вези са пандемијом су растући број обољелих са респираторним обољењима, одлив становништва из БиХ и немогућност њихове посјете БиХ. Наведени фактори негативно су дјеловали и на наплату акциза на дуванске прерађевине у првом кварталу 2021. године. Дуванске компаније су, без обзира на катастрофалну продају у 2020., повећале малопродајне цијене цигарета почетком 2021., у просјеку за 1,6%. Поред поштравања рестрикција кретања грађана ЕУ, додатно, на продају цигарета нерезидентима у БиХ у првом кварталу 2021. негативно су утицале одлуке Хрватске и ЕУ о ограничењу уноса цигарета из трећих земаља.

Графикон 16. Приходи од акциза на дуван (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун ОМА

Побројани фактори, уз високу статистичку основицу из првог квартала 2020, су кумулативно довели до великог пада наплаћених акциза на дуванске прерађевине у првом кварталу 2021. од -24,2%, што представља погоршање у односу на четврти квартал 2020. (Графикон 16).

Почетак 2021. године донио је наставак негативних трендова у наплати прихода од акциза на деривате нафте. Но, у фебруару је остварен раст прихода од 5,8%, а у марту пад од -1,5%. Због лоше наплате у јануару на нивоу квартала 2021. забиљежен је пад наплате акциза од -2,9% у односу на исти квартал 2020. С обзиром на вишу статистичку основицу и поред тренда раста малопродајних цијена деривата нафте у БиХ може се закључити да се економија и потрошња деривата нафте постепено опорављају (Графикон 17).

¹⁵ Више: Антић, Д. (2021). „Политика опорезивања дуванских прерађевина у Босни и Херцеговини у периоду 2009-2021”, http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_SR.pdf

Графикон 17. Акцизе на деривате нафте (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Трендови у наплати прихода од путарине прате трендове у наплати акциза на деривате нафте. У првом кварталу пад бруто прихода од путарине је износио -3% (Графикон 18). Разлике у односу на стопе раста прихода од акциза на деривате нафте потичу од ослобађања плаћања путарине за руднике, жељезнице и термоелектране, те у различитом обухвату деривата у основицама за обрачун акциза и путарине.

Графикон 18. Путарина (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Након скромног раста наплате прихода од акциза на кафу у четвртном кварталу 2020. у првом кварталу 2021. остварен је велики пад прихода од 12,8% (Графикон 19).

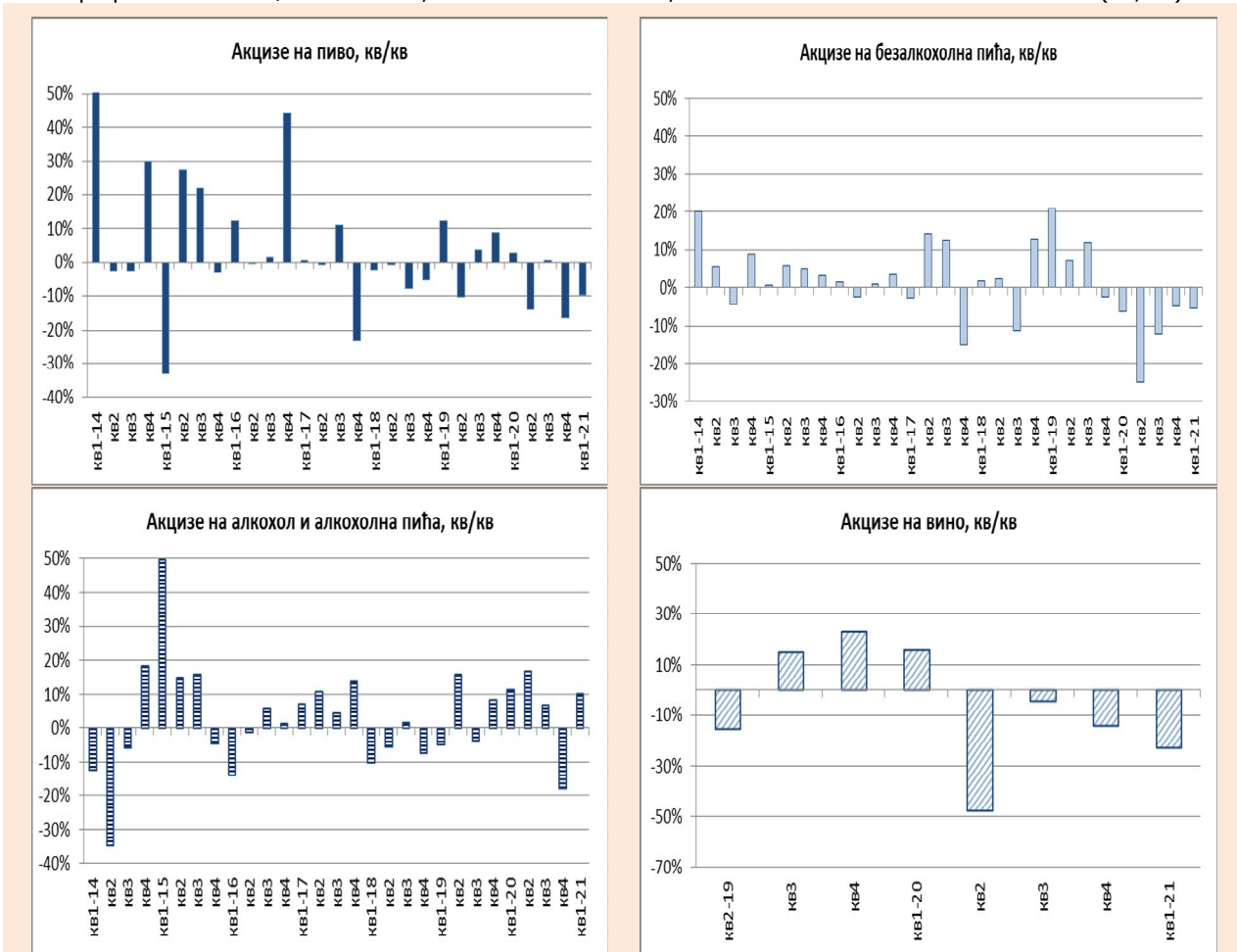

Графикон 19. Акцизе на кафу (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

Графикон 20. Акцизе на пиво, безалкохолна пића, алкохол и алкохолна пића и вино (кв/кв)

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

У првом кварталу 2021. остварен је раст прихода од акциза на безалкохолна пића од 6,2% и прихода од акциза на алкохол и алкохолна пића од 10,9%, чиме су заустављени негативни трендови из 2020. (Графикон 20). С друге стране, настављају се негативни трендови у наплати акциза на пиво и вино, код којих је забиљежен пад од -4,7% и -19%, респективно (Графикон 20).

2. Пројекције прихода од индиректних пореза 2021-2024

Пројекције прихода за период 2021-2024 доступне су у Табели 3. Како би се осигурала упоредивост пројектованих и наплаћених прихода од индиректних пореза, пројекције прихода од индиректних пореза приказане су на готовинској основи у складу са извјештајима УИО о наплати по врстама прихода.

У Табели 4. су приказане пројекције прихода у % БДП-а.

Табела 3. Пројекције прихода од индиректних пореза (2021-2024), април 2021. године

Врста прихода (нето)	у мил КМ					Пројектована стопа раста			
	Извршење	Пројекција				2021	2022	2023	2024
		2020	2021	2022	2023				
ПДВ	3.748,5	3.842,5	3.977,5	4.120,8	4.309,9	2,5%	3,5%	3,6%	4,6%
Акцизе	1.303,5	1.313,3	1.347,0	1.383,5	1.430,3	0,7%	2,6%	2,7%	3,4%
Царине	262,2	269,9	285,7	305,4	328,8	2,9%	5,9%	6,9%	7,7%
Путарина	583,7	595,6	614,1	634,4	657,2	2,0%	3,1%	3,3%	3,6%
Остало	32,3	32,3	32,5	32,7	32,9	0,0%	0,6%	0,6%	0,6%
УКУПНО	5.930,3	6.053,6	6.256,8	6.476,8	6.759,0	2,1%	3,4%	3,5%	4,4%
Намјенска путарина *)	-364,7	-372,3	-383,8	-396,5	-410,8	2,1%	3,1%	3,3%	3,6%
Средства за распоdjелу	5.565,6	5.681,3	5.873,0	6.080,3	6.348,3	2,1%	3,4%	3,5%	4,4%

Напомена:

*) Намјенска путарина је до 1.2.2018. износила 0,10 КМ/литар деривата нафте, намијењен у цијелости за изградњу аутопутева, а од 1.2.2018. 0,25 КМ/литар деривата нафте, за изградњу аутопутева (0,20 КМ/литри) и изградњу и реконструкцију осталих путева (0,05 КМ/литри).

Табела 4. Пројекције прихода од индиректних пореза у % БДП-а (2021-2024), април 2020

Врста прихода (нето)	у % БДП-а				
	Извршење	Пројекција			
		2020	2021	2022	2023
ПДВ	10,8%	10,8%	10,7%	10,6%	10,5%
Акцизе	3,8%	3,7%	3,6%	3,6%	3,5%
Царине	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%
Путарина	1,7%	1,7%	1,6%	1,6%	1,6%
Остало	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
УКУПНО	17,2%	17,0%	16,8%	16,6%	16,5%
Намјенска путарина	-1,1%	-1,0%	-1,0%	-1,0%	-1,0%
СРЕДСТВА ЗА РАСПОДЈЕЛУ	16,1%	16,0%	15,8%	15,6%	15,5%

Извор података за БДП: Пројекције ДЕП-а (Макроекономске пројекције 2021-2024, март 2021), БДП по расходном приступу

2.1. Пројекције за 2021. годину

Приликом израде пројекција прихода за 2021. годину не може се ослонити на сезонску шему наплате прихода, с обзиром да је она изашла из свих ранијих оквира због ефеката коронавируса у претходној и текућој години. Распон мјесечних стопа раста прихода у 2020. години био је већи него икада,¹⁶ од +10,1% у фебруару до чак -33,1% у мају.¹⁷ У првим мјесецима 2021. године настављени су негативни трендови из претходне године, а стопе раста прихода кретале су се од -11,1% јануару до стагнације прихода у марту, указујући на опоравак наплате. Према пројекцијама ДЕП-а, опоравак економије се очекује тек у другој половини године, и то под условима остварења претпоставки из основног сценарија у погледу материјализације економских кретања у окружењу и имплементације мјера у земљи. Имајући у виду све наведене специфичности и огромне непознанице у погледу развијања епидемиолошке ситуације у земљи и окружењу, те тренутну неповољну епидемиолошку ситуацију у земљи, а водећи се принципом опрезности, пројектована стопа раста прихода од индиректних пореза за 2021. годину износи 2,1%.

2.1.1. ПДВ

Анализа трендова наплате у текућој години указује на опоравак прихода од ПДВ-а (Дио 1.3.2. Пројекција). Иако позитивни трендови у марту нису били довољни да би се остварио позитиван раст нето ПДВ-а на нивоу квартала, након коначног усклађивања неусклађених прихода може очекивати да ће наплата нето ПДВ-а у првом кварталу 2021. достићи наплату из истог квартала 2020. године. Пројекција прихода од ПДВ-а заснована је на ДЕП-овим пројекцијама макроекономских индикатора (потрошње, увоза, извоза) према којим се очекује опоравак економије у другом дијелу године. Пројектовани износ прихода од ПДВ-а је 3.842,5 мил КМ, што је за 2,5% више од остварења у 2020. години.

2.1.2. Акцизе и путарина

Пројектовани износ укупних прихода од акциза у 2021. години износи 1.313,3 мил КМ, што је за 0,7% више од остварења у 2020.

Пројектовани износ прихода од путарине износи 595,6 мил КМ, што је за 2,0% више од остварења у 2020, а заснован је на текућим трендовима наплате, прогнозама макроекономских индикатора (ДЕП, март 2021), те трендовима у кретању потрошње деривата.¹⁸

Приходи од акциза на деривате нафте

Претходне године су нарочито обиљежиле снажне промјене на тржишту деривата нафте због ефеката измјена Закона о акцизама из 2017. године (у примјени од 1.2.2018.г.)¹⁹. У периоду 2017-2019 је дошло до значајних промјена у структури основице акциза²⁰ на деривате нафте.

¹⁶ Изузетак је 2007. година, због специфичности у базној 2006. години, која је година увођења ПДВ-а

¹⁷ Поређења са истим мјесецем претходне године.

¹⁸ Више о потрошњи деривата у наставку у дијелу који се односи на прогнозе акциза на деривате нафте, а о обухвату основице и ранијим трендовима потрошње деривата у Регоје, А. „Ефекти измјена Закона о акцизама из 2017. године на потрошњу деривата и приходе од индиректних пореза” ОМА Билтен бр. 181/182 и Регоје, А. „Статистичка анализа потрошње деривата нафте”, ОМА Билтен бр. 183/184, www.oma.uino.gov.ba.

¹⁹ Измјене политике акциза на деривате нафте и путарине из 2017. године односиле су се на: повећање стопе акцизе на лож уље са 0,30 на 0,45 КМ/л; увођење акцизе на биогорива и биотечности (0,30 КМ/л); раст стопе намјенске путарине са 0,10 на 0,25 КМ/л (уз раздвајање стопа и средстава према намјени за аутопутеве и друге путеве); те промјене обухвата основице за путарину у смислу укључивања у основицу биогорива и биотечности, те течног нафтног плина за погон моторних возила („Службени гласник БиХ” 91/17)

²⁰ Појам „основица” за акцизе и путарину и „потрошња” деривата подразумева количине израчунате од стране ОМА. Укључује количину увезених деривата нафте и биогорива и количину домаћих деривата и биогорива

Успркос нижој стопи акцизе (0,3 КМ/л), високо учешће дизела у основици уз стабилне стопе раста потрошње, довело је до тога да је ова врста деривата генерисала највећи износ раста прихода од акциза на деривате у периоду 2017-2019. Компонента потрошње безоловног бензина (као и његово учешће у основици за акцизе) се смањила, те је имала негативан утицај на стопу раста прихода у наведеном периоду. Укупна основица за акцизе, односно количина опорезованих деривата порасла је за свега 1,5% у периоду 2017-2019. Пандемија вируса корона донијела је даље турбуленције на тржиште деривата нафте. Карантини и изолације, смањење пословних и приватних путовања, забране окупљања, међуградског превоза и кретања због полицијског сата довело је до губитка прихода од акциза у периоду у којем се проводе рестрикције. Потрошња основних животних намирница је ригидна надоле, док се за потрошњу бројних других добара (нпр. намјештај) претпоставља да ће се дијелом надокнадити у периоду након попуштања мјера. Са друге стране, значајан дио потрошње деривата нафте у периоду провођења мјера заштите био је трајно изгубљен и ненадокнадив. У 2020. години је дошло до снажног пада потрошње деривата нафте, при чему је потрошња дизел горива је пала за 8,6% а безоловног бензина за чак 19%. Потрошња лож уља је пала за 5,1%.

Пројектовани износ нето прихода од акциза на деривате нафте за 2021. годину износи 478,8 мил КМ, што је за 2% више од остварења у 2020. Пројекција је, као и у случају путарине, заснована на текућим трендовима наплате који указују на благи опоравак (Дио 1.3.2. Пројекција), прогнозама економског опоравка у другом дијелу године према пројекцијама макроекономских индикатора (ДЕП, март 2021), ниској основици у 2020. године због дијела трајно изгубљене потрошње, те прогнозама цијена сирове нафте.²¹

Приходи од акциза на дуван

Полазиште за пројекције прихода од акциза на дуванске прерађевине за 2021. јесу трендови на тржишту дуванских прерађевина и наплата прихода од акциза у 2020. и текући трендови у првом кварталу 2021. Очекује се да ће се малопродајне цијене цигарета из првог квартала задржати и у наставку године, у просјеку раст од 1,6% у односу на 2020., због реалне опасности да би даљи раст малопродајних цијена брендова цигарета, поготово оних најјефтинијих, довео до значајног пада потрошње грађана са нижим дохоцима и њихове миграције на црно тржиште²². Будући да су ограничења у вријеме пандемије у 2020. години максимално редуковала потрошњу нерезидената, вриједност тржишта дуванских прерађевина у тој години одражава углавном домаћу потрошњу цигарета. У 2021. години ограничења потрошње нерезидената су и даље присутна, како због наставка пандемије, тако и због ограничења уноса дуванских прерађевина која су у међувремену уведена при уносу у Хрватску и остале чланице ЕУ. С обзиром на пројекције приватне потрошње, а имајући у виду очегледан значај потрошње нерезидената у структури укупне потрошње цигарета, тржиште цигарета у наставку године би требало расти, али по скромнијој стопи у односу на макроекономске пројекције потрошње. Очекује се и постепена стабилизација тржишта дувана за пушење, али без већег утицаја на наплату акциза због ниског пондера. Под наведеним претпоставкама, раст прихода од акциза у наставку године требао би ануирати пад прихода у провом кварталу, тако да би укупна наплата акциза на дуванске прерађевине у 2021. требала бити на нивоу наплате из 2020. године.

стављених у промет. Количине из акцизних пријава узете са временским помаком *m-1*, како би основица била исправно приказана у складу са одредбама Закона о настанку обавезе и плаћању акцизе.

²¹ ДЕП-ове пројекције инфлације се, између осталог, ослањају на пројекције цијена сирове нафте израђене од стране међународних референтних институција. У њиховом документу из марта 2021, ДЕП се позива на последње пројекције ЕК (зимске пројекције из 2021) према којим се очекује се да ће након изразито ниских цијена сирове нафте из 2020. године у 2021. години доћи до повећања цијена нафте на 54,7 \$/барелу (26% г/г). Позивају се и на пројекције ЕЦБ и ММФ-а који такође предвиђају раст цијена у 2021.

²² Више: Политика опорезивања дуванских прерађевина у Босни и Херцеговини у периоду 2009-2021, линк: http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_SR.pdf

2.1.3. Царине

Према подацима Агенције за статистику БиХ у прва два мјесеца је увоз роба у БиХ пао за 6,3%. У вријеме израде пројекција доступни су подаци УИО, према којим је у марту остварен раст увоза од високих 19,1% што је довело раст увоза на нивоу првог квартала у позитивну зону од +2,5%. На нивоу године ДЕП прогнозира раст укупног увоза по стопи од 4,8%. Имајући у виду трендове наплате и пројекције ДЕП-а, за 2021. годину се пројектује наплата царина у износу од 269,9 мил КМ, што је за 2,9% више од наплате у претходној години.

2.2. Пројекције за период 2022-2024

Пројектоване стопе раста прихода од индиректних пореза за 2022., 2023., и 2024. годину износе 3,4%, 3,5% и 4,4%, респективно. Пројекција прихода у наведеном периоду заснована је на пројектованим релевантним макроекономским показатељима, историјској сезонској шеми наплате и пројекцијама појединих категорија прихода за 2020. годину.

За разлику од пројектованог пада индиректних пореза у БДП-а у периоду 2022-2024²³ (Табела 4, Дио 2), пројектовани удио прихода од индиректних пореза (ОМА) у потрошњи (ДЕП) у наведеном периоду се креће на константном нивоу од око 18%.

Највећи генератор апсолутног раста прихода од индиректних пореза у наведеном периоду је ПДВ, с обзиром на његово значајно учешће у приходима, те планираним стабилним стопама раста. У све три наведене године приходи од ПДВ-а генеришу око двије трећине апсолутног годишњег пројектованог раста прихода.

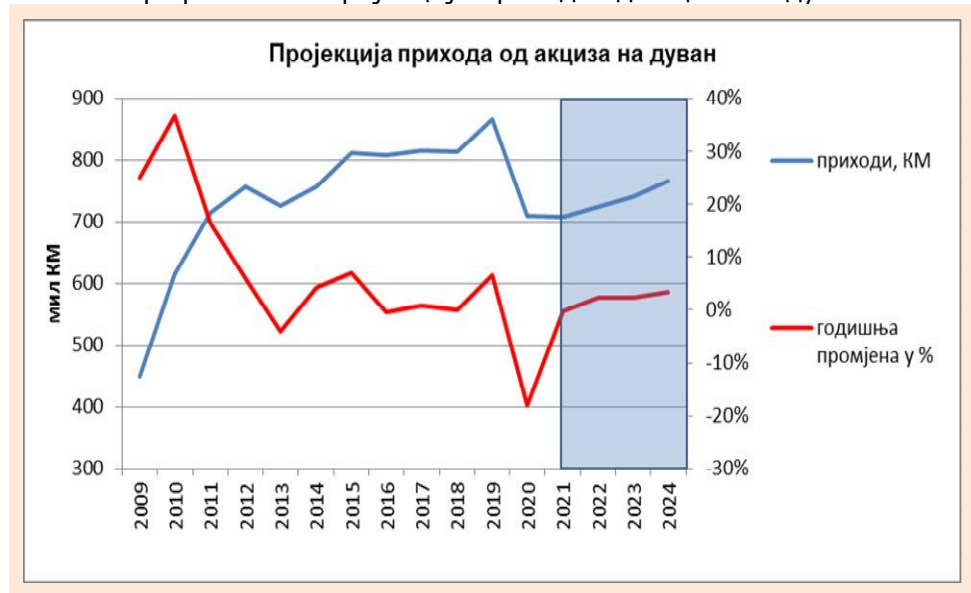
Због неизвјесности у вези са окончањем пандемије COVID-19 вируса у периоду 2022-2024 очекује се скромнији опоравак наплате акциза на дуванске прерађевине. Будући да цијели хоризонт пројекција подразумијева непромијењену политику опорезивања цигарета у наредним годинама дуванске компаније ће покушати да опоравак економије и потрошње грађана искористе за консолидацију своје добити. Из тог разлога очекује се благи раст малопродајних цијена цигарета. Раст малопродајних цијена цигарета ће ипак довести до раста пореског оптерећења дувана за пушење²⁴, што ће се негативно одазити на легалну потрошњу дувана. Вриједност тржишта дуванских прерађевина ће и у наредном средњорочном периоду углавном одражавати домаћу потрошњу цигарета, имајући у виду да ће релаксирање кретања изван БиХ довести до даљњег одлива радноспособног становништва и цијелих породица, чија ће потрошња цигарета у највећем дијелу бити изгубљена. Не очекује се опоравак потрошње нерезидената (дијаспоре, туриста, у транзиту) уколико се задрже постојећа ограничења уноса дуванских прерађевина у Хрватску и остале чланице ЕУ, јер ће њихова потрошња цигарета бити одређена само потрошњом у вријеме док бораве у БиХ. У таквим околностима очекује се да ће вриједност тржишта дуванских прерађевина расти по нижим стопама у односу на макроекономске пројекције потрошње. Под наведеним претпоставкама у 2022., 2023. и 2024. години очекује се скромнији раст прихода од акциза на дуванске прерађевине од 2,3%, 2,4% и 3,4%, респективно. Према пројекцијама у 2024. вриједност тржишта ће износити тек 91% вриједности тржишта из рекордне 2019., количине цигарета 82%, а приходи од акциза 88% прихода из 2019. Очигледно је да без брзог опоравка економије, запослености и дохотка, уз интензивирање напора у борби против црног тржишта, неће бити могуће достићи рекордну наплату прихода од акциза из 2019. године.

²³ Пад индиректних пореза у БДП-у се објашњава падом пројектованог удјела потрошње у БДП-у у периоду 2021-2024 (ДЕП) и чињеници да се одређене категорије прихода не наплаћују *ad valorem*.

²⁴ Разлог је методологија израчуна стопа акцизе на дуван за пушење, који, према важећем Закону, зависи од просјечне пондерисане цијене цигарета.

Графикон 21. Пројекција прихода од акциза на дуван

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА

3. Разлике у односу на претходне пројекције прихода од индиректних пореза

Пројекције прихода од индиректних пореза уско су везане за ДЕП-ове пројекције БДП-а и његових компоненти. Свако одступање извршења параметара из националних рачуна од њихових пројектованих вриједности представља ризик за пројекције прихода.

Са друге стране, пројекције макроекономских показатеља ДЕП-а главно упориште имају у пројекцијама међународних институција, те ће стога овдје бити кратко представљене пројекције Европске комисије (ЕК) и Међународног монетарног фонда (ММФ), те њихова ревизија у периоду прије и после избијања пандемије коронавируса.

3.1. Ревизија пројекција међународних институција

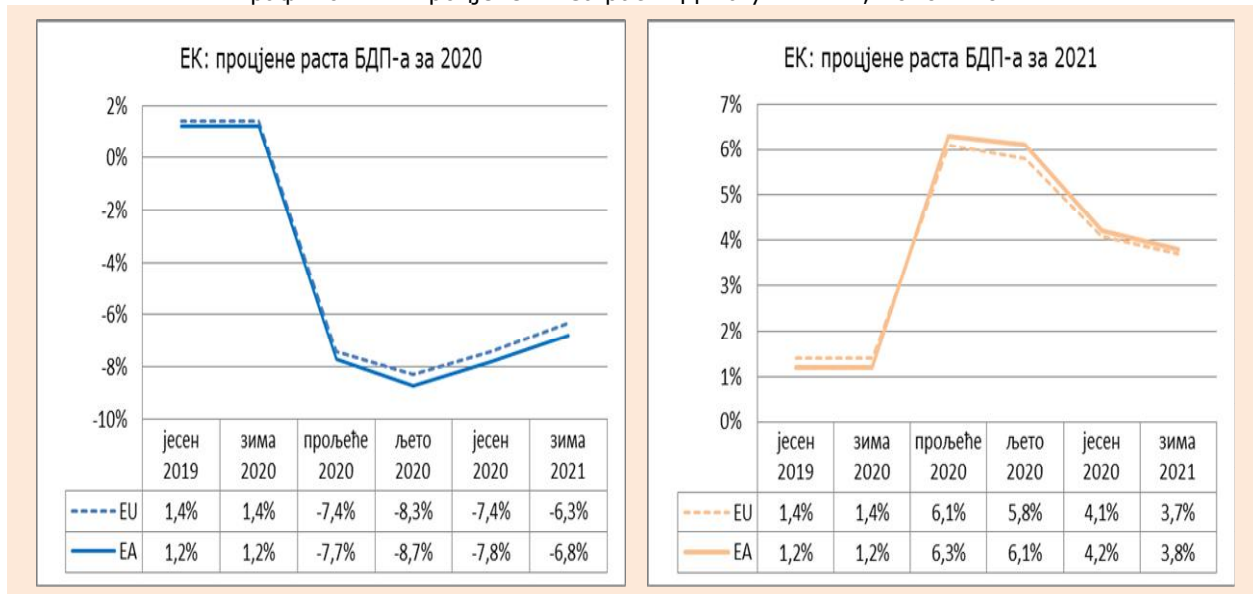
Пројекције Европске комисије

Европска комисија (ЕК) објављује макроекономске пројекције за ЕУ и њене чланице четири пута годишње, а називају се по годишњим добима објаве.²⁵ У извјештају ЕК из јула 2020. године²⁶ је наведено је да се Европска унија суочава са најдубљом рецесијом након Другог свјетског рата, те да је, током периода спровођења најстрожијих рестрикција, економија Еурозоне пословала са свега 70 до 75 процената свог капацитета. Из Графикона 22. се могу видјети посљедњих шест пројекција ЕК раста економије ЕУ за 2020. и 2021. годину. На х осу је представљено вријеме израде пројекција ЕК, а на у осу пројектована стопа раста БДП-а за 2020. годину (лијево) и 2021. годину (десно). Може се закључити да су пројекције раста БДП-а у ЕУ за 2020. годину снижене са +1,4% (јесење пројекције из 2019) до -6,3% (зимске пројекције из 2021). Смјер ревизије пројекција раста БДП-а ЕУ за 2021. годину ишао је у супротном правцу, са +1,4% (јесење пројекције из 2019) до +5,8% (љетне пројекције из 2020), да би у посљедње двије објаве ЕК извршила ревизију стопе раста наниже, и то на +4,1% у јесењим пројекцијама 2020., те даље на +3,7% зимским пројекцијама 2021.

²⁵ ЕК годишње објављује двије свеобухватне пројекције (прољетна и јесења), и двије привремене пројекције (зимска и љетна); <https://ec.europa.eu/>

²⁶ European Commission, European Economic Forecast, Summer 2020 - interim

Графикон 22. Процјене ЕК за раст БДП-а у ЕУ и ЕА, 2020 и 2021

Извор: Презентација ОМА-е на основу пројекција ЕК

У посљедним пројекцијама ЕК²⁷ се наводи да су прогнозе подложне великим ризицима због неизвјесности у погледу развоја пандемије и процеса вакцинације. Због огромне неизвјесности израђена су и два алтернативна сценарија²⁸, који приказују алтернативне правце развоја економије ЕУ на основу различитих поставки.

Пројекције Међународног монетарног фонда

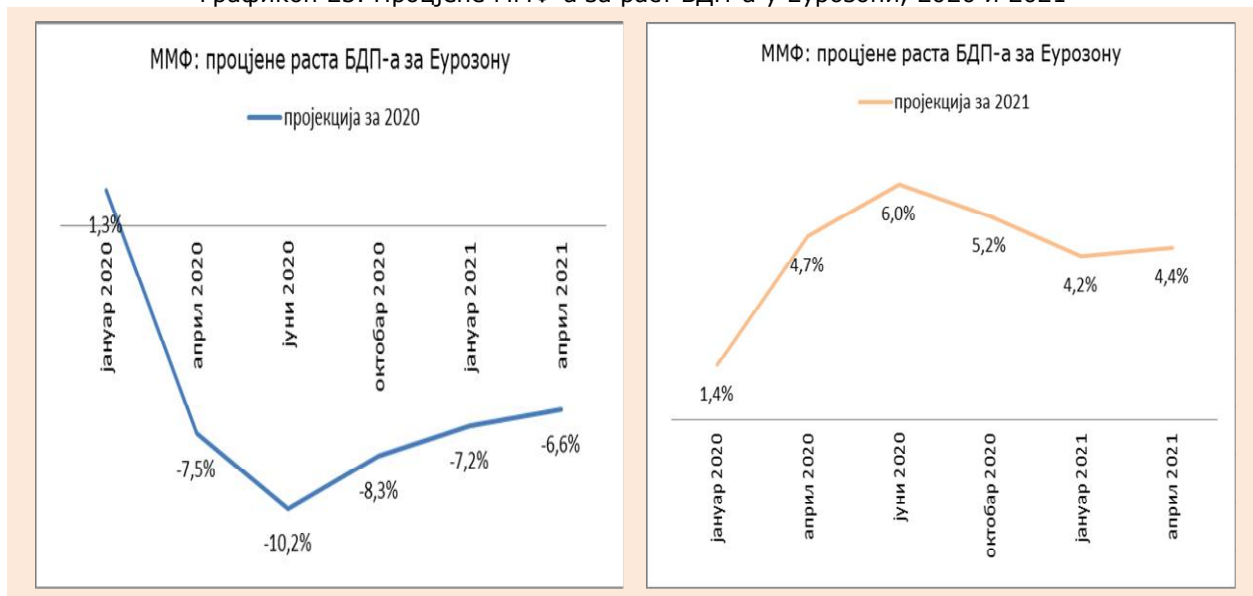
Посљедње пројекције ММФ-а датирају из априла 2021. године.²⁹ Априлским пројекцијама предвиђен је нешто мањи пад свјетске економије у 2020. години (-3,3%) у односу на одговарајућу пројектовану стопу раста у јануару (-3,5%). За 2021. годину је пројектована виша стопа раста свјетске економије (6%), у односу на одговарајућу пројектовану стопу раста у јануару (5,5%). Што се тиче пројекција реалног раста БДП-а за Еурозону оне су такође кориговане навише (Графикон 23). Према априлским пројекцијама у 2020. години је у Еурозони остварен реални пад БДП-а од -6,6% док се за у 2021. години очекује раст од +4,4% .

²⁷ European Commission, European Economic Forecast, Winter 2021 - interim

²⁸ Upside и downside сценарији пројекција ЕК доступни су на стр 21.-22. зимских пројекција из 2021.

²⁹ IMF, World Economic Outlook, April 2021

Графикон 23. Процјене ММФ-а за раст БДП-а у Еурозони, 2020 и 2021

Извор: Презентација ОМА-е на основу пројекција ММФ-а

Према посљедњим пројекцијама ММФ-а у БиХ је у 2020. години остварен реални пад БДП-а од 5,5%, док се за 2021. прогнозира раст од 3,5%.³⁰

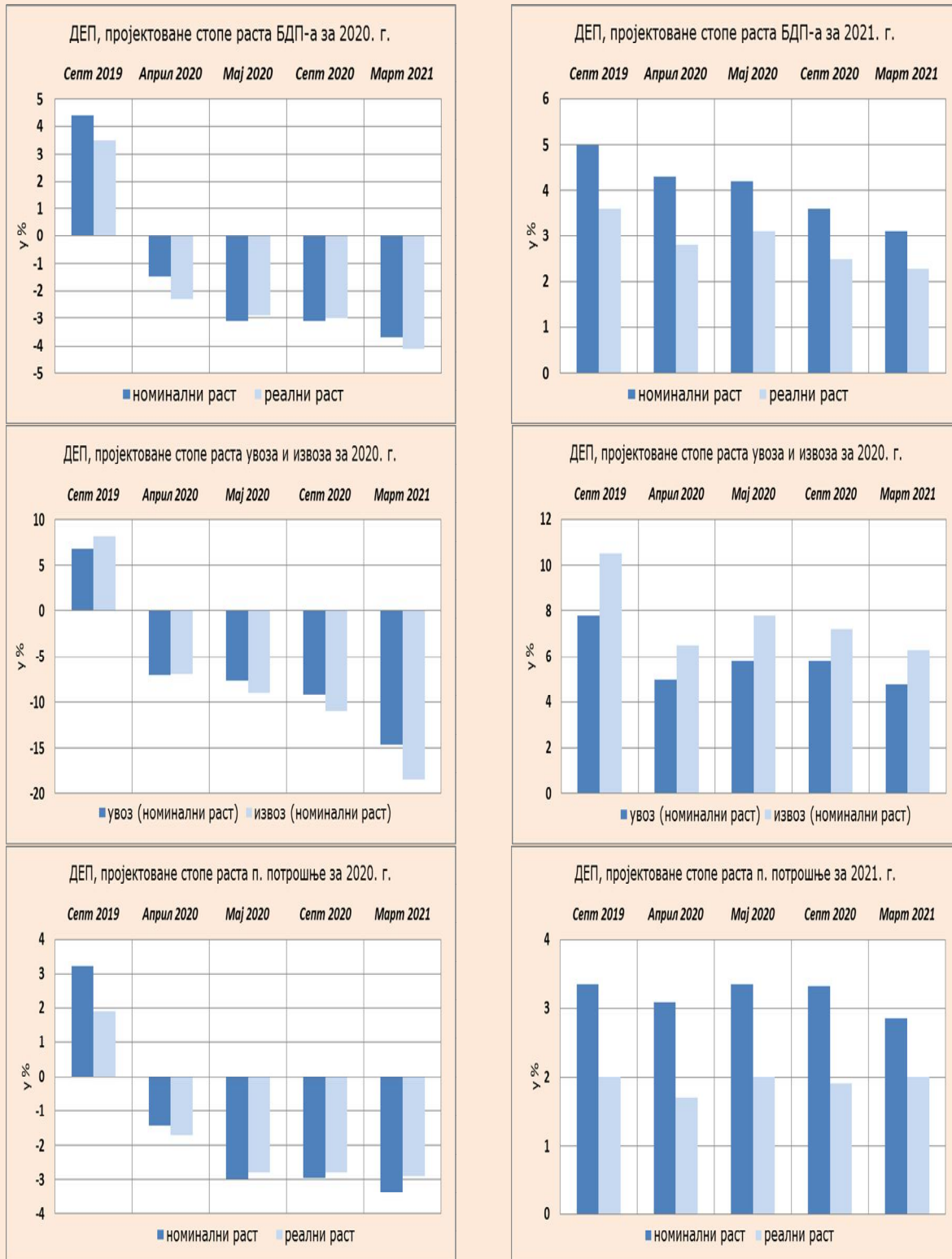
3.2. ДЕП, ревизија пројекција макроекономских показатеља за БиХ

Дирекција за економско планирање БиХ (ДЕП) је од септембра прошле године више пута ревидирала пројекције макроекономских показатеља за 2020. годину. Прије појаве коронавируса (пројекције из септембра 2019. године) за 2020. годину је планирана реална стопа раста БДП-а од +3,5%. Са појавом пандемије коронавируса, у априлу прошле године ДЕП је драстично снизио пројекцију реалног раста БДП-а за 2020. годину на -2,3%. У мјесецу мају је та пројекција даље ревидирана на -2,9%, а у септембру на -3,0%. Пошто још увијек нису објављени званични подаци Агенције за статистику БиХ за 2020. годину за бруто друштвени производ Босне и Херцеговине, ДЕП је и у својим посљедњим пројекцијама из марта 2021. године прогнозирао БДП за 2020. Према посљедњим пројекцијама би стопа раста БДП-а требала износити -4,1%, у реалном смислу. На лијевој страни Графикона 24. су представљене ДЕП-ове пројекције за 2020. годину израђене у периоду од септембра 2019. године, прије пандемије коронавируса па све до посљедњих пројекција из марта 2021. године (вријеме израде пројекција дато је на х осии графикона). На у осии графикона приказане су пројектоване стопе раста БДП-а, увоза, извоза и потрошње. Из графикона се могу јасно видјети корекције пројекција компоненти БДП-а у протеклом периоду. Као посљедица ефеката пандемије коронавируса, у периоду израде пројекција од септембра 2019. до марта 2021. године су пројекције номиналне стопе раста БДП-а ревидиране за -8,1 п.п. У истом периоду је стопа раста увоза ревидирана наниже за 21,5 п.п., извоза за 26,7 п.п., а приватне потрошње за 6,6 п.п. (Графикон 24, лијево). Пројекције раста инвестиција су ревидиране за -22,8 п.п., са +10,2% на -12,6%. Једино су пројекције раста инвестиција ревидиране навише са +2,1% на +2,9% јер су „новонастале околности усљед пандемије вируса COVID-19 захтијевале појачан ангажман институција у Босни и Херцеговини кроз повећање издатака за заштиту јавног здравства, санирање економских посљедица кризе и подршку привреди“.³¹

³⁰ Ibid, стр 132.

³¹ ДЕП, Макроекономске пројекције 2022-2024, март 2021

Графикон 24. ДЕП: последње и претходне пројекције БДП и компоненти за 2020 (лијево) и 2021 (десно)

Извор: Презентација ОМА-е на основу пројекција ДЕП-а од септембра 2019. до марта 2020.г.

За разлику од пројекција за 2020. годину, пројектоване стопе раста БДП-а и његових компоненти за 2021. годину нису тако значајно ревидиране (Графикон 24, десно). У периоду израде пројекција од септембра 2019. до марта 2021. године, пројекције номиналне стопе раста БДП-а за 2021. годину снижене су за 1,9 п.п., док су пројекције реалне стопе раста БДП-а снижене за 1,3 п.п. У истом периоду израде пројекција су пројектоване стопе раста увоза и извоза сваки пут ревидиране наниже, и то укупно за 3 п.п. и 4,2 п.п., респективно.

У односу на пројекције из септембра 2020., пројекције номиналне стопе раста БДП-а за 2021. снижена је за 0,5 п.п., а реалне за 0,2 п.п. Пројекције номиналне и реалне стопе раста БДП-а за 2022. нису ревидиране у односу на септембар прошле године, док су пројекције оба показатеља за 2023. годину снижена за 0,1 п.п.

3.3. ОМА, ревизија пројекција прихода од индиректних пореза

Разлике извршења за 2020. годину у односу на пројекције из октобра 2020

Пројекције прихода од индиректних пореза за 2020. годину из октобра 2020.г. премашене су за 100,1 мил КМ (Табела 5). Одређено попуштање мјера и забрана у четвртом кварталу донијело је слабији опоравак потрошње, што се одразило мањим падом прихода у односу на претходне кварталне. Пребачај прихода у односу на октобарске пројекције је резултат скромног опоравка увоза и прихода у четвртом кварталу у односу на дотадашње трендове, а који су били доступни у вријеме њихове израде.

Табела 5. Разлике извршења за 2020. годину у односу на пројекције из октобра 2020

	(у мил КМ)	ПДВ	Акцизе	Царине	Путарина	Остало	Укупно
(1)	Пројекција за 2020. г.	3.673,1	1.303,3	259,0	567,3	27,6	5.830,2
(2)	Извршење у 2020. г.	3.748,5	1.303,5	262,2	583,7	32,3	5.930,3
	Разлика (2)-(1)	75,4	0,3	3,3	16,5	4,7	100,1

Три четвртине пребаченог износа односи се на нето приходе од ПДВ (75,4 мил КМ). До већег извршења прихода од нето ПДВ-а у односу на пројекције дошло је због побољшања трендова увоза и наплате прихода у четвртом кварталу 2020. У другом кварталу 2020., када су биле на снази рестриктивне мјере у вези кретања становништва и рада малопродајних објеката, забиљежен је пад нето прихода од ПДВ-а од 17,8% у односу на исти квартал 2019. године. Релаксирање мјера у трећем кварталу није донијело значајније побољшање, јер су остале на снази рестрикции за нерезиденте, тако да је остварен пад наплате нето ПДВ-а од 9,8%. Иако је и у четвртом кварталу наплата нето ПДВ-а забиљежила пад, забиљежен је значајан опоравак наплате у односу на претходна два квартала. ПДВ на увоз пао је за 8,4%, што је знатно нижа стопа пада у односу на други и трећи квартал 2020. (стопе пада 26,9% и 13,2%, респективно). Код домаћег ПДВ-а је у четвртом кварталу забиљежен скроман раст наплате од 0,8%, што је такође значајан опоравак након пада од 8,6% у другом и стагнирања у трећем кварталу. На крају, уз пад поврата од 7,3%, пад нето прихода од ПДВ-а у четвртом кварталу 2020.г. износио је 4,1%, што се показало знатно успјешнијом наплатом од пројекција које су вршене у мјесецу октобру, на основу података до септембра 2020.

У 2020. години је наплаћено 1.303,5 мил КМ прихода од акциза, што је готово идентичан износ у односу на пројекције прихода од акциза из октобра 2020. (1.303,3 мил КМ). Треба, ипак, нагласити да, када се уђе у аналитику пројекција акциза Одјељења, онда се може закључити да је дошло до пребачаја акциза на нафту и нафтне деривате, те мањег извршења наплате акциза на дуван у односу на пројекције из октобра. Наплата прихода од акциза на дуванске прерађевине у 2020. години била је за 13,2 мил КМ мања од пројекција из октобра 2020. године. Постоје два разлога за разлике између пројектованих и наплаћених акциза на дуванске прерађевине. У вријеме ревидирања пројекција очекивало се релаксирање мјера и ограничења везаних за пандемију коронавируса, како у БиХ, тако и у ЕУ. Међутим, појава

другог вала пандемије, који је био много снажнији од првог вала, резултовао је закључавањем великог броја земаља на дужи период, што је онемогућило долазак дијаспоре и нерезидената у БиХ, који су значајан фактор потражње за цигаретама. Други разлог за разлике је везан за чињеницу да је готовински ток наплате акциза на дуванске прерађевине у цијелости зависан од политика дуванских компанија и да се уплате акциза врше *ex ante*, знатно прије стварног увоза и потрошње. Стога се приликом израде пројекција прихода од акциза на дуванске прерађевине у највећој мјери користи претпоставка да дуванска индустрија неће мијењати своје политике из претходних година. Крајем 2019. године због најаве раста малопродајних цијена цигарета компаније су преузеле већи број акцизних маркица како би се задовољила очекивана већа потражња цигарета по старим цијенама. Иако је крајем 2020. најављен раст малопродајних цијена за одређене брендове цигарета то није резултовало додатним преузимањем акцизних маркица и повећаним уплатама акциза, јер су компаније процијениле да због свих ограничења везано за пандемију неће бити повећане потражње за цигаретама. Са друге стране, наплата акциза на нафту и нафтне деривате у 2020. години била је већа од пројекција из октобра 2020. године, захваљујући опоравку наплате у четвртном кварталу. У првом кварталу 2020. остварен је раст наплате прихода од акциза на нафту и нафтне деривате од 1,8%, док је у другом и трећем забиљежен пад од 14,1% и 18,3%. Опоравак наплате акциза у новембру је значајно побољшао кварталне трендове, тако да је у четвртном кварталу пад прихода од акциза на нафту и нафтне деривате износио 7,8%. У апсолутном износу, на годишњем нивоу наплата је износила 469,5 мил КМ, што је за 15,8 мил КМ више од пројекције из октобра.

Наплата путарине у 2020. години износила је 583,7 мил КМ, што је за 16,5 мил КМ више од пројекција из октобра. Као и у случају акциза на деривате нафте, пребачај је резултовао из побољшања трендова наплате у задњем кварталу 2020. године. У првом кварталу је остварен раст прихода од путарине од 3,5%, а у другом и трећем пад од 16,1% и 17,8%. Опоравак наплате путарина у новембру резултовао је мањим падом наплате путарине у четвртном кварталу од 7,7%.

Приходи од царина наплаћени су у износу од 262,2 мил КМ у 2020. години, што је за 3,3 мил КМ више од октобарских пројекција. Пребачај је, и у овој категорији прихода, резултат скромног опоравка увоза и прихода од царина у четвртном кварталу.

Разлике пројекција за 2021-2023 у односу на пројекције из октобра 2020

У складу са текућим трендовима наплате прихода и ревизијом пројекција макроекономских показатеља (ДЕП), ОМА континуирано ревидира своје пројекције прихода од индиректних пореза. У односу на пројекције из октобра 2020., рађених на основу тада пројектованог износа наплате за 2020. годину и пројектованог номиналног раста БДП-а од 3,6% и његових компоненти (ДЕП, септембар 2020), пројектовани износ наплате индиректних пореза за 2021. годину је сада ревидиран за 61,3 мил КМ. Ревизија пројекција не потиче од ревизије пројекција макроекономских показатеља (пројекције раста БДП-а су чак благо снижене у односу на пројекције из септембра 2021, Графикон 24), него од пребачаја прихода у 2020. години, која представља основицу за пројекције за наредне године. Ревидирани износ је укупан резултат корекција навише на приходима од ПДВ-а, акциза на деривате нафте и путарине, те корекције наниже на пројекцијама акциза на дуван. Ревизије на пројекцијама прихода од царина и осталих категорија акциза нису имале значајан утицај на укупну корекцију пројекције прихода од индиректних пореза за 2021.

Пројекције за 2022. и 2023. годину су такође ревидиране навише за 54,2 мил и 46,1 мил КМ респективно, такође због ревидирања у основицама.

4. Ризици

Имајући у виду огромне непознанице у тренутку израде пројекција о јачини и трајању шока узрокованог пандемијом вируса корона, те кориштене претпоставке (ДЕП, макроекономске пројекције), **истичемо да постоје значајни ризици за остварење пројекција прихода од индиректних пореза, при чему преовладавају ризици лошијег исхода.** С обзиром на основне поставке пројекција индиректних пореза и укупне економске услове у БиХ и у свијету, остварење пројектованог нивоа прихода од индиректних пореза у периоду 2021-2024 је подложно сљедећим ризицима: (1) свим ризицима за остварење пројектованих макроекономских показатеља (ДЕП) и (2) ризицима који се односе на саму наплату прихода од индиректних пореза и борбу против сиве економије.

Пројекције прихода од индиректних пореза су уско везане за пројекције макроекономских показатеља ДЕП-а. Сви ризици које ДЕП помиње у својим пројекцијама по аутоматизму представљају и ризике за пројекције прихода од индиректних пореза, пошто свако одступање реализације ДЕП-ових параметара од њихових пројектованих вриједности неизбежно доводи и до одступања реализованих од пројектованих прихода од индиректних пореза. У ДЕП-у наводе³² да се ризици за њихове пројекције могу класификовати у двије групе, и то на вањске и унутрашње, при чему су вањски ризици доста извјеснији и утицајнији на кретање економског раста у БиХ. Епидемија вируса корона је примарни ризик за реализацију ДЕП-ових пројекција. У вањске ризике убрајају евентуално продужавање кризе изазване коронавирусом и додатно слабљење привредне активности у земљама ЕУ које би се онда директно одразило на економски раст БиХ. Као унутрашње ризике за остварење својих пројекција у ДЕП-у наводе сложен систем доношења одлука у БиХ и спор темпо провођења структуралних реформи у земљи. Такође наводе да би евентуална кашњења у имплементацији интервентних мјера усљед пандемије вируса корона, парцијално провођење програмом предвиђених структуралних реформи, као и миграције младог и образованог становништва могло угрозити њихове пројекције макроекономских индикатора.

У ризике који могу угрозити извршење пројекција наплате прихода од индиректних пореза у сфери политике и администрирања индиректним порезима можемо убројати сљедеће:

- Слабљење борбе против црног тржишта дуванских прерађевина након окончања хармонизације пореског оптерећења цигарета у БиХ са стандардима ЕУ;
- Слабљење борбе против ПДВ превара, поготово у сфери поврата, који, у ситуацији пада запослености и неликвидности обвезника постају атрактивни за преваре;
- Измјене политике индиректног опорезивања које би могле довести до значајног пада прихода, као што су диференциране стопе ПДВ-а и акциза;
- Промјена режима наплате акциза на увозне дуванске прерађевине чији су ефекти посебно приказани испод у Поглављу II- Програмски сценарио пројекција.

II ПРОГРАМСКИ СЦЕНАРИО ПРОЈЕКЦИЈА ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА

Програмски сценарио пројекција индиректних пореза подразумијева примјену измјена Закона о акцизама у подручју дуванских прерађевина, које су усвојене од стране Управног одбора УИО³³.

Да би се измјене Закона примјењивале нужно је их усвоји Савјет министара, а онда и Парламентарна скупштина БиХ, а након тога, у складу са одредбама Закона Управни одбор УИО има рок од 60 дана да измијени проведбене прописе. С обзиром на све наведене непознанице у погледу извјесности усвајања измјена Закона и њихове примјене у овом моменту могуће је **оквирно процијенити ефекте измјена на наплату индиректних пореза.**

³² ДЕП, март 2021

³³ Измјене су усвојене на сједници УО УИО одржаној 22.3.2021.

Измјене се односе на рокове обрачуна обавезе за акцизе и рокове плаћања акциза. Ефекти примјене нових правила у вези рокова плаћања акциза нису значајни када се ради о домаћим дуванским прерађевинама због ниског пондера домаће акцизе у структури укупно наплаћених прихода од акциза. Међутим, измјене Закона имају значајне негативне посљедице на динамику уплате акциза на увезене дуванске прерађевине. Примјењујући важеће одредбе Закона између момента преузимања акцизних маркица и плаћања акциза од стране увозника и момента увоза обиљежених дуванских прерађевина протекне најмање два мјесеца. Помјерање момента плаћања акциза на увозне дуванске прерађевине на моменат плаћања увозних дажбина производи „празан“ интервал у динамици наплате акциза на дуванске прерађевине од најмање два мјесеца од момента примјене измјена Закона.

Прелазак са старог на нови режим наплате ће проузроковати велике **једнократне губитке** прихода од акциза. Статичка процјена губитака прихода од акциза базира се на просјечној мјесечној уплати акциза на увезене дуванске прерађевине у 2020. Према наведеној процјени **губитак прихода од акциза на дуванске прерађевине због помјерања рокова за плаћање за увознике износиће најмање 110 мил КМ.**

Износ губитака може бити и већи уколико је интервал између плаћања акцизе при преузимању маркица и увоза дужи од два мјесеца, те уколико се повећају количине увезених дуванских прерађевина у односу на базичну 2020. Губици се могу само очекивати у години у којој започне примјена нових правила, а у наредним годинама се успоставља нова динамика уплате акциза према новим правилима. Међутим, могуће је да се негативни ефекти одразе на наплату акциза и у двије фискалне године, уколико се примјена нових правила започне крајем једне фискалне године. У сваком случају, с обзиром на значајан удио акциза на дуванске прерађевине у укупним индиректним порезима, **примјене измјена Закона могу изазвати поремећај у финансирању буџета свих нивоа влада у БиХ.**